

ВІДЗИВ

офіційного опонента на дисертацію Скокової Л.Г « Культурні практики в сучасному суспільстві: теоретичні підходи та емпіричні виміри» представленою на здобуття наукового ступеня доктора соціологічних наук за спеціальністю 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології

Тема дисертаційної роботи Л.Г.Скокової є вельми актуальною. Проблеми вивчення культурних практик в умовах сучасних суспільних змін знаходяться в центрі уваги світової соціологічної спільноти. Ця тема особливо актуальна для України, оскільки у сучасних культурних практиках вибудовуються, відтворюються і змінюються інститути, організації, структури соціальних груп (класових, етнічних, вікових, гендерних тощо), підтримуються і модифікуються уявлення, сенси, соціальні та культурні ідентичності членів соціумів. В українському суспільстві останніх років, як показують численні спостереження, культурні практики – важливий вимір реформування громадського життя, який може як сприяти модернізаційним процесам, так і перешкоджати їм, ставати об'єктом контролю культурної політики і цивільного активізму.

У дисертації систематизовано бачення теоретичних підходів до вивчення культурних практик як констеляції таких напрямів теоретизування в сучасній соціології культури, як культуральна соціологія, бурдєзійанські та постбурдєзійанські підходи, варіанти теорії практик.

Без сумніву головним внеском дисертанта в вітчизняну науку є те, що виявлено основні етапи, рівні, напрями, інфраструктуру, технології й агентів/промоуторів становлення сучасної системи міжнародної порівняльної культурної статистики, одним із базових елементів якої є увага до культурних політик і практик культурної партиципації в контексті демократичного розвитку сучасного суспільства. Автором виявлено особливості культурної партиципації населення в умовах надзвичайності останніх років в українському суспільстві, які мають амбівалентний характер – одночасно стимулювальний і стримувальний, що знаходить вираз у

зростанні рівня значущості цінностей демократичного розвитку країни, вільного висловлювання поглядів, національно-культурного відродження, участі в діяльності громадських організацій, а також спадних трендах щодо залучення до культурнодозвіллевих практик, скороченні витрат на задоволення культурних потреб, відтворенні структурних перешкод бажаним взірцям проведення дозвілля.

У першому розділі дисертації «Теоретико-соціологічні засади осмислення культурних практик» розкрито особливості ключових теоретичних підходів у сучасній соціології культури до розуміння культурних практик. У теорії практик у сучасній соціології культури автором вирізняється три етапи, представники яких сприяли оформленню словників і стилів вивчення культурних практик.

У другому розділі «Операціональні виміри культурних практик» за допомоги виокремлення методологічних альтернатив у соціології та соціальних дисциплінах і на основі історико-соціологічного аналізу автором розглянуто механізми й особливості оформлення домінуючих стилів емпіричних досліджень культурних практик. На прикладі соціології дозвілля вдало показано вплив на її формування суспільної затребуваності соціологічної інформації щодо трендів участі населення в культурі у зв'язку зі зростанням обсягів вільного часу, розширенням діапазону дозвіллевих занять.

Третій розділ «Динаміка культурно-дозвіллевих практик в українському суспільстві» присвячений аналізу трендів культурнодозвіллевих практик на базі моніторингових опитувань Інституту соціології НАН України (1994–2017) і статистичних даних. Автором висвітлено відтворення дисбалансів культурних практик у структурі дозвілля: домінування культурного споживання в домашньому просторі, незалученість значної частини населення до культури в публічному просторі, низький рівень участі у творчих, фізично активних заняттях.

У четвертому розділі «Смисли і змісти участі в культурі» автор зосереджує увагу на інтерпретації змістів і смислів залучення до культури в окремих сегментах культурного життя. Проаналізовано поточну мовну ситуацію в українському суспільстві, особливості інституційних пропозицій і мовних пріоритетів громадян у сфері культурного споживання концептів мовного капіталу, лінгвістичної компетентності П. Бурдьє. Розглянуто особливості мовної соціалізації, мовних компетентностей і практик мешканців різних регіонів України, ситуації одномовності/двомовності в повсякденних і публічних комунікаціях, споживанні продуктів культури, динаміку виробництва продуктів культури в полях мас-медіа, літератури. Зафіксовано, що білінгвізм населення є ознакою високого рівня мовних компетентностей.

Оцінюючи роботу, насамперед слід відзначити її структурну чіткість і послідовність викладення результатів теоретичного аналізу та емпіричних досліджень. Особливо варто зазначити, що свої висновки автор робить з урахуванням набутого зарубіжними та вітчизняними дослідниками досвіду висвітлення цієї проблеми, демонструючи глибоке знання сучасної соціологічної теорії, здатність до конструктивного аналізу ідей і досліджень попередників. Неабияке теоретичне значення має здійснений аналіз провідних сегментів соціологічного дискурсу сучасної соціології культури і запропоноване автором комплексне бачення існуючих теорій культурних практик.

Але, незважаючи на всі наведені вище позитивні риси дисертації, виникають певні питання до автора. Яким чином у дослідженнях українських культурних практик було застосовано доробки сучасних західних теоретиків соціології культури? Чи не здається авторові, що українські культурні практики мають дуже значну специфіку, що заважає використовувати для їх аналізу саме західні соціологічні теорії. Може більш вдалим було б використання методів та теорій етнографії?

Незважаючи на наведенні вище зауваження-питання, слід помітити, що дисертаційна робота Скокової Л.Г. підготовлена на необхідному для високої оцінки фаховому й загальнокультурному рівні, містить теоретично та емпірично обґрунтовану та оригінальну концепцію, в ній закладені підвалини нового напрямку розвитку соціологічної науки. Основний зміст дисертації викладено в публікаціях та авторефераті, висновки й теоретичні узагальнення роботи містять необхідні риси наукової новизни, теоретичну та соціально-практичну цінність. Дисертація Скокової Л. Г. відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами у 2015-2016 рр. Отже, можна упевнено констатувати, що дисертація відповідає вимогам ВАК України, а її автор Скокова Л.Г. заслуговує на присудження наукового ступеня доктора соціологічних наук за спеціальністю 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології

Офіційний опонент:

провідний науковий співробітник

Інститут культурології НАМ,

доктор соціологічних наук, доцент

Н.Б.Отрешко

